

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VIII.

V Ljubljani 15. maja 1868.

List 10.

MAJNIKU.

ak so vendar mili, jasni
Dnevi tvoji majnik krasni!
Kdo se te ne veseli?
Cvet pri cvetu se razvija,
Radost milo v serca vliva,
Vsa narava se noví.

Tice so že iz daljave
K nam prišle nazaj v dobrave,
Da pojejo pesmice.
Gora vsa je že zelena,
Góla trata ni nobena,
Pražnji pert odeva vse!

Serce tužno zdaj ne plakaj,
Bolečine si ozdravljaj,
Ki te mamijo se zdaj!
Razvedrui se zdaj z naravo,
Stvarniku prepevaj slavo,
Majnik vabi te na raj!

Fr. Papler.

Spisje v ljudski šoli. *)

Ljudska šola odgojuje in izobražuje učence za splošne
okolščine v življenji, h katerim se šteje tudi to, da človek z na

*) Ker je ta sestavek v „letnem sporočilu mestne glavne deske šole v
Ljubljani“ nekemu našemu „Einsenderju“ v „Laibacherici“ 6. t. m.
še le sedaj o volilnem gibanji toliko presedal, da je „Tov.“ in nje-
govega vrednika in še celó Šentjakobsko šolo obrekoval in jezno pikal, —
ga čast, bralcem pokažemo vsega, da sami sodijo, ali je res toliko hudoben!
Vredn.

svoje misli dobro zbirati in zapisovati; tega se pa mora človek, kakor vsake druge reči, učiti in vaditi. Ūrnost v tej vednosti se imenuje pisava ali z gerško besedo „štil“ (Styl), kar pomenja čertalnik, s katerim so nekdanj v naj starejših časih na voščene ploščice vpraskovali ali pisali čerke in podobe. Kakoršen je bil čertalnik, tako je bilo tudi pisanje — debelo ali tanko. Pozneji so pa z besedo „štil“ zaznamovali tudi, kakošno je in koliko velja pisanje po pravi znotranji vrednosti.

Namen, ki ga imamo pri spisovanji, je dvojen: ali komu kaj naznanjamo, kar bi rad vedil, ali bi mogel vediti, ali pa obdelujemo in ogrevamo njegovo serce, in mu budimo občutke; prvo se imenuje navadno, prosto pisanje ali proza, drugo pa je pesmeništv, pevska umetnost ali poezija. Navadno pisanje mora biti razločno in natančno; pesmeništv pa ljubi umetne izraze, ter govori v podobah in v vsakoverstnih prijetnih in resnih glasih, da greje in vnema znotranjega človeka. Prvo in naj bolj potrebno je navadno, prosto pisanje, in le s tem se ljudska šola naj več pečá, akoravno tu pa tam po svoji moči in priliki tudi ne prezira krasnih pesmiških cvetic, ter jih skerbno goji v mladinskem vertiču.

Kako koristno in potrebno je, da človek zna svoje misli dobro zapisovati, drugim naznanjati, ali pa jih tudi hraniti za svoj spomin, to lahko vsakdo vidi v vseh svojih okoliščinah v življenji. In kje bi se človek drugej tega naučil, ako ne že mlad zraven drugih nauk v šoli? Današnje šole spoznavajo bolj kot nekdanje, kako imeniten je nauk v spisovanji, in ga tedaj tudi bolj in vse bolj obdeljujejo. Nekdanj so učitelji v malih šolah učence učili brati, pa še ne s pisnimi čerkami, temuč samo z natisnjenimi; in če so jih toliko navadili, da so otroci brali kaj iz katekizma ali iz evangeljskih bukev, če so že kaj tega razumeli, ali ne, so bili zadovoljni, in so mislili, da so v šoli že dovolj storili. Sedaj je drugače. Šolski mejnik se je prestavil dalje dalje od nekdanjega starega. Otroci morajo znati zraven branja tudi pisati, in sicer ne le samo podpisovati svoje imé, ali kaj prepisovati iz predpisa, ali iz kake knjige; temuč morajo se vaditi, da znajo misliti, potem svoje misli lepo vredovati in razločno zapisovati. Svoje misli zapisovati ali sploh dobro spisovati pa ni ravno kar si bodi lahka reč. Otrokom (ali tudi navajenim odrasčenim) manjka

misli ali saj zbranih misli in besedi. Že nemški šolski možje so spoznali, kako težaven je ta nauk. Profesor Bonell (Neues Jahrbuch der berl. Gesellsch. für die deutsche Sprache, Band 2, Heft 4) pravi: „Die deutschen Aufsätze sind eine Marterzange für den jugendlichen Geist“. Učenci se morajo spisovanja veliko veliko vaditi. Kdor hoče spisovati, mora popred kaj vediti in znati. Otrok pa je že po natori navajen, da raji jemlje, kakor daje, in ravno za tega voljo mora šola neprenehoma skrbeti za to, da si učenci nabirajo mnogoverstnega dušnega blagá, s katerim si potem morejo pomagati v navadnem življenji. Otroci se morajo že v naj nježniši starosti, že prav od prvih nožic, vaditi vsako reč prav ogledovati, poznavati, imenovati in sploh od nje primerno govoriti in jo popisovati. Potem ko otroci že znajo brati, ne smejo nikoli kaj brati, česar bi ne razumeli; naj se o tem, kar berejo, pogovarjajo, in to s svojimi besedami pripovedujejo, in zadnjič naj od tega tudi kaj zapisujejo in z berilom primerjajo. Dalje se učenci vadijo sami reči imenovati in jih popisovati, in sicer: zapisujejo, kakošna, iz česa, za kaj ali čemu je kaka reč, kaj kaka oseba ali reč dela, in kaj se ž njo godí, in potem vse, kar se vé po tej verstí od kake osebe ali reči. Ko učenci reči dobro poznajo, jih tudi lahko primerjajo, ter zapisujejo, v čem ste si dve osebi ali reči podobne, in v čem si niste podobne. Po teh vajah pridejo na versto domači znani pregovori in sploh lepi izreki, ktere učitelj učencem naj pred kratko, pa jedernato razlaga, učenci pa potem zapisujejo, kaj pomenja ta ali uni pregovor ali izrek. Da si učenci naberejo še več blagá za spisovanje, morajo tudi vediti mnoge izraze v govorjenji, tedaj jim učitelj kaže, kako se ta beseda v tem ali unem pomenu različno rabi i. t. d. Za tem zapisujejo učenci, kako se kaka reč dela, kako je to pa uno bilo, kako se je izšlo, ali kako se je godilo. Po teh vajah pridejo na versto primerne basni in povesti, ktere učenci naj pred ustmeno, potem pa pismeno izdeljujejo. To je prva priprava za dobro pisavo. Drugi del tega spisja se prestopi na bolj težavno stopnjo. Učenci se vadijo spisovati liste ali pisma, v začetku prav kratke iz otroškega življenja, pozneji pa tudi razne druge, in ta stopnja, bi rekel, je naj težavniša, ker otrok more tvarino zajemati iz svojih moči in jo kazati drugim na razstavi. Zadnja stopnja spisnih vaj pa so opravilna in javna pisma, kakoršnih človek potrebuje v vsakdanjem življenji. Taki

spisi so: gospodarski in gospodinjski list, naročilna pisma, vozna pisma, ponudna pisma, prošnje, izpiski ali konte, pobotni in prejemni listi, dolžna pisma, prepustna pisma, nakazna pisma, pooblastila, pogodbe, spričala, očitna naznanila, poslednja sporočila ali testamenti i. t. d. Teh spisov se učenci naj več in naj bolje vadijo po dobrih zgledih, ki jih vidijo spisovati in razlagati v šoli, in ki jih imajo v dobrih pomočnih knjigah; *) zraven tega se pa morajo učenci tudi že nekako vpeljavati v navadno življenje, da poznajo saj nekoliko opravila in okoliščine, ki človeka zadevajo, za kar pa je že treba bolj zrelega uma, — in ravno za to se teh spisov vadijo že bolj odrasli učenci.

To je načert in namen vsega spisja v ljudski šoli, ktere-rega pa učenci nikakor ne dosežejo, če se v tem že zgodaj zgodaj in sicer prav marljivo in umno ne vadijo. Posebno skerb in težavo pa ta poduk prizadevlje v naših slovensko-nemških glavnih šolah, kjer se morajo učenci vaditi v dveh jezikih spisovati, — in če že Nemeč imenuje nauk v spisovanji pri svojih otrocih „Marterzange“, koliko večja muka je to učencem in učiteljem, ki se učé in učé spisovati v tujem jeziku! Veliko stori in premaga tu nevtrudljivo prizadevanje modrega učitelja in bistre glavice naših učencev, toda le prerado se pri vsem tem le še pokaže, da marsikteri učenec, ki doverši četerti razred glavne šole, ne zna spisovati ne po slovenski, in ne po nemški naj bolj potrebnih in naj ložjih spisov v življenji. Za tega voljo pri tem poduku učitelj ne dela nikoli preveč, — premalo pa kmali, in starši naj se nikar ne čudijo, če vidijo, da njih otroci v šoli in domá toliko pišejo in pišejo. A. P.

Stari in mladi Slovenec.

G.

Gadati.

O. Gadati mi služi v tistem pomenu, v katerem mi rabita glagola *g a n a t i* in *g a t a t i*, *coniicere*, *coniectura assequi*, *putare*, *proponere*, *vaticinari*, in tako tudi glagolniki *gadanije*,

*) Glej tudi Praprotnikovo „Spisje za slovensko mladino“ (drugega pomnoženega natisa), ki je naprodaj v M. Gerberjevi založbi v Ljubljani.